

Jerzy Oleszek

Turystyka wiejska pogranicza polsko-czeskiego : formy współczesne, szanse i możliwości rozwoju

---

Ekonomiczne Problemy Usług nr 53, 525-535

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

JERZY OLESZEK

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu

**TURYSTYKA WIEJSKA POGRANICZA POLSKO-CZESKIEGO.
FORMY WSPÓŁCZESNE, SZANSE I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU**

Wprowadzenie

Przy rozważaniach dotyczących zagadnienia turystyki w ogóle, a szczególnie turystyki wiejskiej, zawsze występuje pytanie, co właściwie wzbudza zamiar pobytu czy przebywania na wsi. Niektórzy preferują wyjazd na wieś, by odejść od zgiełku i chaosu miasta, inni – bo mają możliwość realnego obcowania z naturą. Są też i tacy, którzy przyjeżdżają tutaj z określonym sentymentem. Można by nawet wyróżnić i taką grupę, która jest ciekawa życia na wsi. Nie można przy tym pominąć faktu, że decyzja jest efektem uwzględnienia nie jednego, ale kilku aspektów. Stąd i różne segmenty czy nisze zainteresowanych. Spośród turystów przebywających na wsi wydzielić można trzy podstawowe grupy. Pierwsza to przybywający, którzy zarezerwowali na wsi kwaterę, drugą tworzą turyści wędrujący, czyli tylko przemierzający teren wsi, a trzecią tworzą posiadacze domów letniskowych czy też tzw. drugich domów. Wieloletnie obserwacje dowodzą, że na terenie Gór Złotych pobyt na wsi reprezentantów trzeciej z wskazanych grup to głównie:

- weekend, a w szczególności tzw. długie weekendy,
- okres wakacji – najczęściej letnich i to zazwyczaj kilka, niekiedy kilkanaście dni,
- dłuższy pobyt kilkutygodniowy, a nawet wielomiesięczny, gdy chodzi o drugie domy.

Uogólniając i generalizując problem pobytu na wsi, należy stwierdzić, że dominującym i jednocześnie zsyntetyzowanym powodem pobytu na wsi jest chęć poznawania. Nie wnikając w szczegółową istotę procesu, przyjmuje się, że głównym i zarazem wiodącym aspektem jest postać „prawdziwej” wsi. Zasadniczą zaś

atrakcją czy osobliwością jest tzw. „wiejskość”, którą – według Majewskiego¹ – tworzy przyroda, krajobraz wiejski oraz środowisko kulturowe.

Uznaje się, że to właśnie środowisko kulturowe, jego aspekty materialne czy niematerialne, są zasadniczym markerem wyrazu jednostki. Stąd i następujący problem – czy w rozpatrywanych jednostkach istnieją, może nawet i częściowo, elementy ukształtowanego środowiska. Gdyby nawet elementy pierwotne uległy deformacji czy degradacji, to interesująca jest „tożsamość nowa”, czyli według Myczkowskiego² całościowy kształt współczesnych treści, form oraz funkcji, które albo są kontynuacją, albo efektem odrzucenia ciągłości składowych tożsamości miejsca; konkretyzując – czy istnieją formy, które:

- przesiąknięte są tradycją,
- są elementem bądź to luźno kojarzącym się z określonym układem, bądź też całkowicie obce, w żaden sposób nieskorelowane ze specyfiką miejsca.

Zwraca się też uwagę i na inny aspekt. Chodzi mianowicie o to, że Polska i Czechosłowacja aż do roku 1991, kiedy to utworzono pierwsze przejście graniczne (mały ruch graniczny i jednocześnie turystyczne przejście graniczne) na Przełęczy Łądeckiej, były od siebie całkowicie odseparowane. Późniejsze wstąpienie Polski i już Republiki Czeskiej do UE, a w roku 2007 do strefy Schengen, zmienia znaczenie granicy państwowej. Obecnie turysta polski czy zagraniczny, posiadając stosowne dokumenty, może praktycznie w każdym dowolnym miejscu przejść na teren sąsiedniego kraju. W tym kontekście pytanie o tożsamość miejsca staje się pytaniem o atrakcyjność oferty, o istotność zainteresowania miejscem, a w dalszej kolejności – wyrażeniem zamiaru przyjazdu czy już decyzją wyboru miejsca pobytu.

Obszarem badań jest teren pogranicza, obejmujący swym zasięgiem południowy stok Gór Żłoty, który administracyjnie przynależy do gminy Łądek Zdrój, powiat Kłodzko, województwo dolnośląskie. Terytorium, które przedstawione jest na rysunku 1, obejmuje następujące miejscowości:

- Orłowiec, gdzie główna droga wiejska prowadzi do Przełęczy Różaniec, a w dalszym kierunku przez nieistniejącą osadę Růżeniec do miejscowości Bilá Voda, która z polską wsią Kamienica tworzy jeden zespolony organizm osadniczy i sąsiaduje z Żłotym Stokiem;
- Wójtówka, do której skomunikowanie istnieje bądź z Orłowca (szlakiem turystycznym) bądź z drogi łączącej Łądek Zdrój ze Żłotym Stokiem;
- Lutnia, gdzie dwie drogi łączą się na granicznej Przełęczy Łądeckiej i dalej już jednym traktem można dotrzeć do miejscowości Travná i dalej do miasteczka Javornik;

---

¹ J. Majewski, *Agroturystyka to też biznes*, Fundacja Wspomagania Wsi, Warszawa 2000, s. 7–11.

² Z. Myczkowski, *Tożsamość miejsca w krajobrazie strefy podmiejskiej obszaru chronionego*, Mat. V Forum Architektury Krajobrazu, Wrocław 2002, s. 8–14.

- Wrzosówka i Karpno – miejscowości współcześnie niezamieszkałe. Możliwa, aczkolwiek bardzo trudna, jest jeszcze identyfikacja fragmentów, względnie ruin czy tylko przyziemi byłych domostw.

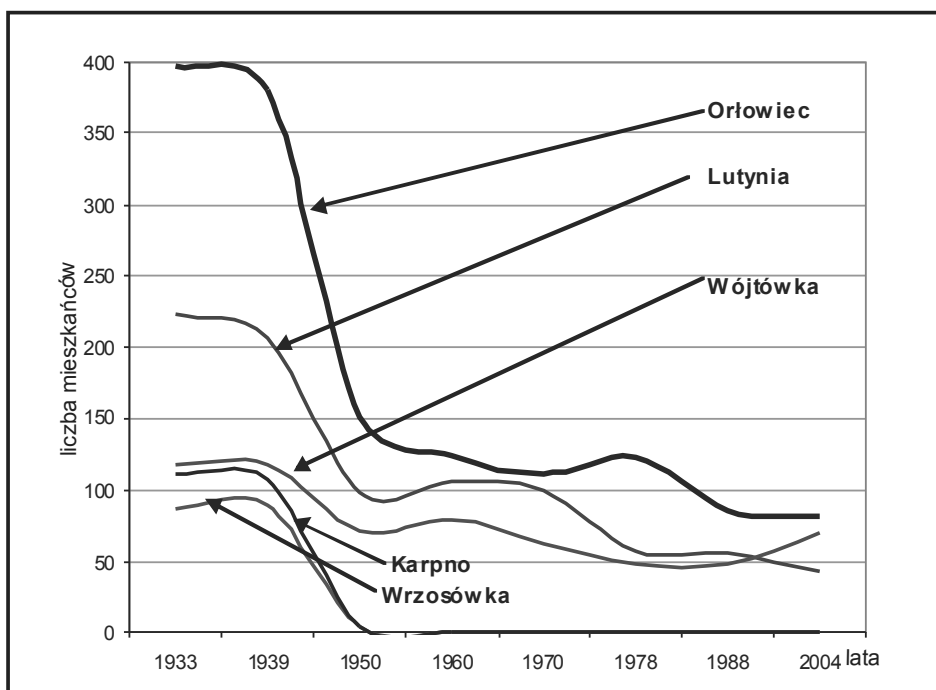

Rys 1. Terytorium badań

Źródło: opracowanie własne.

1. Charakterystyka potencjału i współczesnych form zagospodarowania wsi granicznych

W pierwszym rzędzie wskazuje się, że wszystkie obiekty rozważań przynależą do zbioru jednostek, które tworzą specyficzną charakterystykę kłodzkich wsi granicznych³. Wyjaśniając szczegółowiej – wszystkie wsie przygraniczne o istotniejszym, tj. większym niż ok. 150 mieszkańców zaludnieniu w roku 1939, dziś zamieszkałe są przez nie więcej niż 25-30% stanu ówczesnego. Natomiast wsie mniejsze, czyli ok. 100-150 mieszkańców, dziś są tylko trudno już identyfikowalnymi ruinami albo i nawet fragmentami przyziemi czy piwnic byłych obejm. W przypadku rozważanych jednostek zjawisko potwierdza dynamika zmian zaludnienia jednostek (rysunek 2).

Rys. 2. Dynamika zaludnienia wsi Gór Żółtych w latach 1933–2004

Źródło: opracowanie własne.

³ J. Oleszek, *Znaczenie niektórych czynników sprawczych przekształceń struktur funkcjonalnych osadnictwa wiejskiego Kotliny Kłodzkiej*, w: *Szanse rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich ze szczególnym uwzględnieniem pogranicza polsko-ukraińskiego*, red. B. Górz, UMCS Lublin 2000, s. 243–252.

Nietrudno zauważyć, że trend, którego początkiem jest stan roku 1933, wykazuje niewielki spadek zaludnienia. Już od drugiej połowy lat 40. ubiegłego wieku wsie zostały zaludnione w wymiarze nie większym niż 1/2 stanu przeszłego. Interpretując to zjawisko, należy stwierdzić, że zastany potencjał był po prostu za duży. Wraz z innymi zjawiskami czy procesami występującymi w ramach akcji osiedleńczej tego typu zjawisko to niewątpliwie istotna przyczyna chociażby braku zainteresowania pozostawionym potencjałem. W późniejszym okresie następował brak użytkowania, a w konsekwencji – dewastacja. Fakt ten aż nadto dokumentuje współczesna sytuacja Wrzosówki. To tutaj w okresie międzywojennym istniała jeszcze 4-klasowa szkoła, młyn, gospoda oraz obiekt straży granicznej. We wsi mieszkało ok. 85 ludzi. Po roku 1945 mieszkało tutaj 11 osób, a w 1970 było jedynie dwoje ludzi. W latach 1970-1980 próbowano prowadzić usługowy wypas – początkowo bydła, a później owiec pochodzących z Podhala⁴. Nie zdołano jednakże uratować organizmu osadniczego. Po ówczesnej zabudowie zachowany jest, wyremontowany w roku 2001, mały kościół pw. św. Karola Boromeusza.

Aktualnie realizowane studia terenowe pozwoliły zaobserwować ciekawy układ zadrzewień czy zakrzaczeń. Ich uporządkowana, bo liniowo uformowana forma sugeruje, że pierwowzorem układu była klasyczna formuła wsi łąnow leśnych.

Z pewnością interesujące jest zagadnienie, czy uznać istniejący układ jako *status quo* i pozostawić w postaci generalnie niezmienionej do dalszego zgłębiania przez przybywających, czy też realizować określoną ustaleniem istniejącego instrumentu polityki przestrzennej koncepcję podziału terenu na działki rekreacyjne, wzniesienia domów letniskowych oraz zagospodarowanie stoku z przeznaczeniem dla amatorskiego narciarstwa zjazdowego.

Przyjęcie koncepcji tworzenia tożsamości nowej to nic innego jak stworzenie układu, który w żaden sposób nie będzie skorelowany z formą tożsamości dawnej. Utraci się historycznie ukształtowaną formułę, a w tym i istniejący (jeszcze!) krajobraz kulturowy.

Zaznacza się, że w poprzednim okresie przez wieś prowadził, dziś jedynie częściowo identyfikowalny, trakt wędrowski z Łądka Zdroju na najwyższy w okolicy i dominujący w krajobrazie szczyt Góra Borówkowa. To właśnie w tym miejscu, opodal śladów byłego schroniska, w roku 2006 została wzniesiona przez stronę czeską nowa wieża widokowa. Interesujący, ale raczej anegdotyczny jest fakt, iż korzystanie z budowli przez turystów polskich do grudnia 2007 było możliwe, ale tylko od strony czeskiej. Na Borówkowej nie istniało przejście graniczne, a więc przekraczanie granicy było zabronione. Problem zanikł w grudniu 2007, czyli od wstąpienia Polski i Republiki Czeskiej do strefy Schengen.

---

⁴ L. Siarkiewicz, Wielka gala w małej Wrzosówce. Ziemia Kłodzka, Od Kładskeho pomezí, Glatzer Bergland, Kłodzko 2001, s. 15–16.

Traktem szlaku wędrówkowego zespolona z Wrzosówką jest niewielka wieś Lutynia. Obserwacje wskazują na licznie występujące wieloobietkowe jak i stosunkowo nieduże zagrody reprezentujące specyficzny dla miejsca styl budownictwa. Dokładniejsze studia oraz wyniki wywiadów bezpośrednich wskazują, że funkcjonuje tylko jedno towarowe gospodarstwo rolne. Pozostałe, jeśli w ogóle uzyskują produkty pochodzenia rolniczego, to tylko dla zaspokojenia, a właściwie uzupełnienia potrzeb własnych. Istnieje duża liczba budynków, w których niedługo ulegnie zniszczeniu konstrukcja dachowa, a tym samym i samolikwidacja obiektu. Jeśli się nie wstrzyma procesu, to historycznie ukształtowany krajobraz wsi będzie ulegał sukcesywnemu zubażaniu. Elementem zwracającym uwagę jest określona osobliwość całości wsi, a w tym dominująca sylweta kościoła pw. św. Jana Nepomucena, zlokalizowana w sąsiedztwie była szkoła – dziś obiekt świadczący noclegi i małą gastronomię, oraz zagospodarowane w formie kapliczki domkowej źródło.

W granicach administracyjnych wsi do roku 2007 funkcjonowało turystyczne przejście graniczne. Był to z pewnością określony bodziec kształtowania formy funkcjonowania jednostki. Dziś nie istnieje już infrastruktura graniczna, stąd turysta, kierując się na terytorium kraju sąsiedniego, już nie musi, a tylko może korzystać z przebiegającego przez wieś połączenia drogowego. Do grudnia 2007 można było przekraczać granicę tylko pieszo lub z rowerem czy nartami, teraz już można to uczynić samochodem. Czy ta zmiana formuły będzie miała wpływ na zmniejszenie dotychczasowej intensywności ruchu turystycznego? Jest to z pewnością zagadnienie, które należałoby dokładnie rozpatrzyć. Czy istnienie we wsi punktu gastronomicznego, jednego obejścia oferującego noclegi, wspomnianego kościoła czy dużej drewnianej wiaty, gdzie turysta może odpocząć czy posilić się, jest impulsem wystarczającym dla rozwoju turystycznego oblicza wsi – wydaje się, że najmniej dyskusyjnym.

Sygnalizuje się ponadto, że sąsiadujący z głównym układem zabudowy Lutyni przysiółek Ułężę to dziś nic innego jak kolonia domów letniskowych, reprezentujących swoją bryłą różne rozwiązania czy koncepcje stylów. Dodatkowym urozmaicheniem jest cała gama barw, tak elewacji, jak i pokryć dachowych. Ze względu na odseparowanie od głównego układu zabudowy Lutyni ten typowy obraz chaosu nie deformuje ani też nie koliduje z historycznie uformowanym wizerunkiem wsi.

Dodatkowym atutem Lutyni jest lokalizacja. Wieś sąsiaduje bezpośrednio z Łądkiem Zdrojem – miejscowością posiadającą statut uzdrowiska. Jest to bezsprzecznie walor, który może promować jednostkę jako beneficjenta turystyki uzdrowiskowej.

Podobną, aczkolwiek inną gdy chodzi o postać sytuację dotyczącą domów letniskowych czy drugich domów obserwuje się we wsi Orłowiec. Jednakże w tym przypadku największe zintensyfikowanie lokalizacji obiektów występuje w części centralnej jednostki. I tutaj występuje potężna różnorodność form i stylów. Tak liczba obiektów letniskowych, ich koncentracja właśnie w tym miejscu oraz różno-

rodność tak formy, gabarytów, jak i stylów, powoduje zmianę dotychczas ukształtowanej struktury przestrzennej zabudowy.

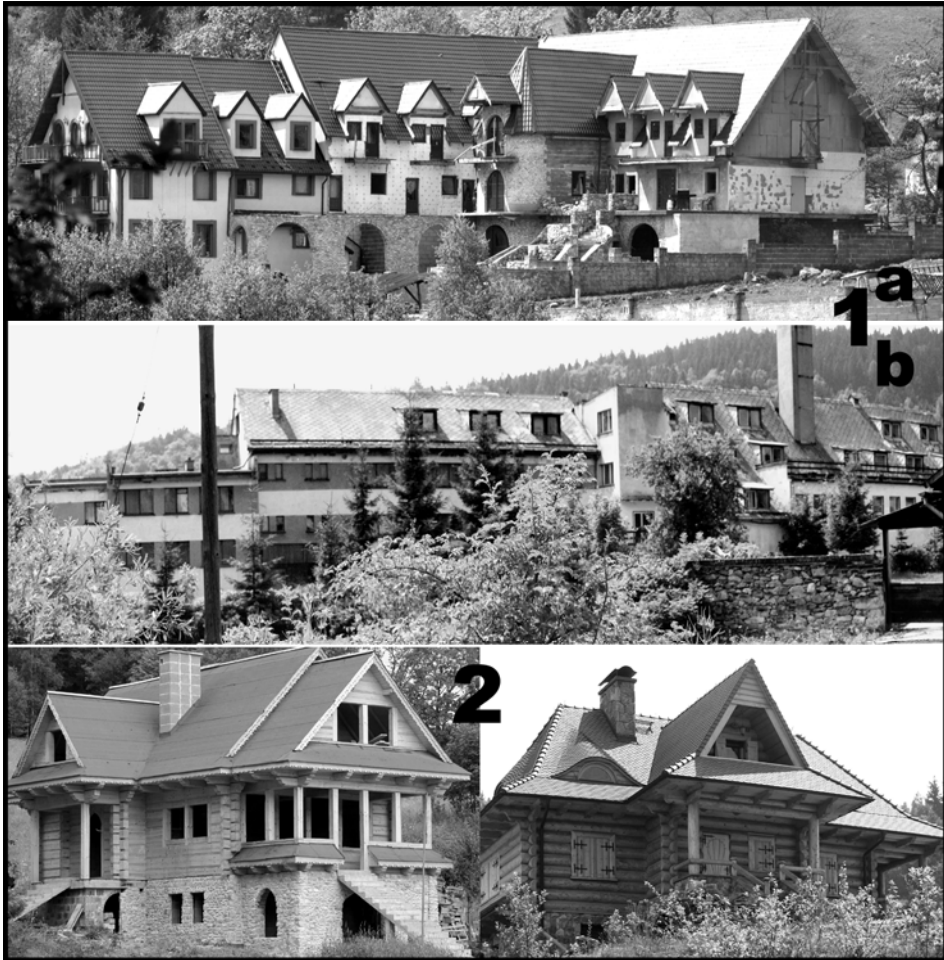
Elementem już niemal całkowicie degradującym punkt centralny wsi jest nieużytkowany, reprezentujący styl budowlany typowy dla lat 80., ośrodek wypoczynkowy Orlik (rysunek 3.1.b.). W pobliżu wznoszony jest wielkokubaturowy pensjonat. Realizowana postać, gdzie dominują przeskalowane lukarny czy inne specyficzne detale architektoniczne, to formuła z pewnością najmniej kontrowersyjna (rysunek 3.1.a.). Nie ma podstaw dla porównań, a więc i do określania różnic czy podobieństw z miejscową formą obiektów budowlanych.

Całkowitym nieporozumieniem jest wznoszenie właśnie na tym terenie obiektów, które swoją bryłą, sylwetą oraz detalami architektonicznymi nie są wprawdzie wierną kopią, ale naśladownictwem podhalańskiego stylu budownictwa (rysunek 3).

Obecnie zabudowa wsi koncentruje się w zasadzie w sąsiedztwie drogi prowadzącej do Złotego Stoku, gdzie w poprzednim okresie funkcjonowała gospoda, niewielki dwór z folwarkiem – dziś jedynie ruiny – oraz wzdłuż drogi w kierunku przełęczy Różaniec, gdzie nadal, i to głównie wśród obiektów letniskowych, dominuje kościół pw. św. Sebastiana oraz kaplica cmentarna. Oprócz zachowanych jeszcze, charakterystycznych w swym układzie przestrzennym, zagród wieloobiektowych i wielkokubaturowych z wewnętrznym podwórzem gospodarczym i charakterystyczną dla regionu bramą wjazdową, istnieją obiekty, które bądź to pełniły funkcję obiektu publicznego, m.in. poczty, bądź obiektów rolniczych jednoobiektowych. W większości zachowanych jeszcze obejść użytkowana jest tylko część mieszkaniowa. Wyjątkiem są dwa przypadki, gdzie starą substancję budowlaną zaadaptowano dla funkcji wypoczynkowej, w dostosowaniu do postaci pensjonatu wiejskiego prowadzonego na zasadach gospodarstwa agroturystycznego.

Współcześnie, gdy istnieje już swobodna możliwość przekraczania granicy państwowej, powstaje szansa, aby restytuować powiązania ze stroną czeską. Na ile ta szansa jest realna – trudno w sposób jednoznaczny odpowiedzieć.

1 – obiekty wypoczynkowe: a – pensjonat, b – ośrodek wypoczynkowy Orlik
 2 – domy letniskowe w podhalańskiej formule budowlanej

Rys. 3. Przykład obcego stylu budowlanego w miejscowości Orłowice

Źródło: opracowanie własne.

Między Lutynią a Orłowcem leży miejscowość Wójtówka (sąsiadująca z Wrzosówką). Jest ona zlokalizowana w istotnej odległości od traktu drogowego Łądek Zdrój–Złoty Stok. Przerwę tę wypełnia kompleks leśny, pełniąc funkcję strefy oddzielającej jednostkę od ciągu komunikacyjnego. Z pewnością czynnik ten, nieodległe sąsiedztwo z uzdrowiskiem, a także sytuacja demograficzna jednostki, to bezpośrednie bodźce do lokalizacji domów letniskowych. Wójtówka współcześnie to nic innego jak kumulacja obiektów o wspomnianej funkcji i dodatkowo represen-

tujących pełną dowolność stylów i form budowlanych. Nie jest to jeszcze jednostka opuszczona, gdyż kilka obejść jest zamieszkałych na stałe, a poza tym istnieje obiekt fundacji pracującej nad dostosowaniem dzieci niepełnosprawnych umysłowo do norm życia publicznego. Jest to niewątpliwie za słaby bodziec, aby jednostka w dalszym ciągu spełniała kryteria wsi sensu stricto.

Nie wydaje się, aby dzisiejsze, a nawet i przyszłe walory, a w tym i nowa wiata drewniana, posiadały aż tak istotny ładunek, aby wzbudzić zainteresowanie w wiejskiej turystyce wędrowskiej. Odrzuca się jednakże możliwość wyizolowania czy całkowitej separacji, gdyż układ przestrzenny zabudowy, w tym i droga wiejska, może być „łącznikiem” między Łądkiem Zdrojem a Borówką czy Wrzosówką, a nawet czeską miejscowością Trafna.

Ostatnim charakteryzowanym obiektem jest – dziś już nieistniejąca – wieś Karpno. Wieś, podobnie jak inne miejscowości regionu, swój rozkwit datuje na wiek XIX. Do roku 1945 działały tutaj dwa gościeńce typu *Gasthaus*, a wieś posiadała charakter osady turystycznej. Przez kuracjuszy uzdrowiska jednostka uznawana była za przyjemne letnisko⁵. Charakter jednostki był kontynuowany do momentu opuszczenia terenu przez dotychczas zamieszkałą ludność. Po roku 1945 osiedliła się tutaj tylko jedna rodzina. Jednakże w latach 60. XX wieku wieś wyludniła się zupełnie. Dziś istnienie jednostki dokumentuje jedynie odnowiona kaplica, będąca w ówczesnym czasie wiejskim kościółkiem, oraz wielość, już całkowicie uległych sukcesji lasu, fragmentów byłej zabudowy. Niewątpliwą atrakcją turystyczną wsi były i są współcześnie zabytkowe ruiny zamku Karpień.

Podsumowanie

Analizowany obszar charakteryzuje się z pewnością określoną specyfiką. Identyfikowalne są bardzo istotne różnice między stanem zastanym w latach 1945-1947 a sytuacją współczesną. Analizy wskazują, że obraz dzisiejszy jest niestety (co najmniej) niezadowolający. Po prostu na początku okresu osiedleńczego nie istniała stabilna i stanowcza koncepcja zagospodarowania, a nie stagnacji terenów pogranicza. Z drugiej strony – należy uwzględnić fakt, iż nowo osiedlająca się ludność reprezentowała różnorodność etniczną. Nowi mieszkańcy wsi nie byli (bo nie mogli być) ani przedmiotem, ani też podmiotem zastanej kultury. Oni, przynajmniej w początkowym okresie, stanowili społeczeństwo pasywne. Z czasem musieli – aczkolwiek w różny sposób – zasymilować się. Czas upływał, a proces adaptacji przebiegał powoli i w różny sposób. Ślad tego procesu jest współcześnie, i to aż

---

⁵ I. Rybka-Ceglecka, *Studium środowiska kulturowego miasta i gminy Łądek Zdrój powiat kłodzki, woj. dolnośląskie, t. III*, Regionalny Ośrodek Studiów i Ochrony Środowiska Kulturowego, Wrocław 1999, s. 2–5.

nadto, zauważalny.

Obserwowane są także i pozytywne strony. Istnieją symptomy prób realizacji formy „wypadkowej”, jakiegoś kompromisu między strukturą stanowiącą stricte o wsi a wymogami funkcji rekreacyjnej. Dwa różne sposoby, jeden cel, jeden zamiar, aby nie tylko uratować, ale odrodzić wiejski układ i to w dostosowaniu do współczesnej cywilizacji, do aktualnych uwarunkowań gospodarczych. Zidentyfikowany skutkiem rozważań sposób rozwiązania problemu dowodzi, że nie istnieją istotne współzależne działania. Trudno niemal dwa lata po wejściu Polski i Republiki Czeskiej do strefy Schengen spodziewać się rewolucyjnych rozwiązań. Takich czy innych efektów nie będzie, gdy brak jest kompleksowych rozwiązań w zakresie infrastruktury turystycznej.

Podejmując się próby hierarchizacji analizowanych jednostek, gdzie kryterium są wartości określające jednostkę jako wieś oraz elementy turystyki, wydziela się następujący układ. W Lutyni zauważa się pewne współlistnienie obu walorów. Z kolei w Wrzosówce, gdzie tylko istnieje kościół, istnieją najlepsze walory krajo-brazowe i możliwość bezpośredniego obcowania z przyrodą i naturą. Orłowiec to w zasadzie chaos. Zanikają, ale jeszcze nie zanikły, walory kulturowe wsi. Jednak ubogi układ deformowany, a nawet już degradowany jest przez różnorodny – gdy chodzi o styl budowlany – zbiór domów letniskowych. Najniższą wartość przypisuje się Wójtówce – jednostce, która praktycznie jest tylko skupiskiem domów letniskowych. Jedynym śladem tożsamości miejsca jest wprawdzie kościół oraz zachowana jeszcze figura upamiętniająca zaginionych w trakcie I wojny światowej braci Förster. Jest to zdecydowanie niewystarczające, aby uznać, że potencjał kulturowy jednostki jest na tyle istotny, aby pobudzić zainteresowanie turystów.

DORFTOURISMUS IN DEN POLNISCH - TSCHECHISCHEN GRENZNAHEN GEBIETEN – GEGENWÄRTIGE FORMEL, CHANCE- UND ENTWICKLUNGSMÖGLICHKEITEN

Zusammenfassung

Forschungsgebiet sind am südlichen Teil Góry Złote (*Reichenbacher Gebirge*) und in der Gemeinde Łądek Zdrój (*Landeck*), Kreis Kłodzko (*Glatz*), in Dolny Śląsk (*Niede schlesien*), placierte Dorfsiedlungen. Die Untersuchungsfrage bildet das Problem: in wie weit sind polnische Dörfer aus dem Grenzgebiet attraktiv für Touristen. Man nimmt an, dass die grundlegende Bedeutung des Dorfes Kulturwerte auf diesem Gebiet sind. Die Frage betrifft nicht nur frühere Kultur, aber auch, und das vor allem, neu definierte als Ganzheit der zeitgenossischen Inhalte, Formen und Funktionen, die entweder Fortsetzung oder Ähnlichkeit mit vergangenen Elementen sind oder auch die

Zurückweisung der Kulturelemente.

Analyse weist daraufhin, dass das Dorfpotential mannigfaltig, eigenartig für jede Siedlung ist und der Gesamtbestand touristischer Infrastruktur minimal ist. Man beobachtet den Transformationsvorgang ländlicher Strukturen in Kurortschaften, wo es verschiedene Baustile gibt.

Generell wird es festgestellt, dass der aktuelle Zustand Ergebnis sowohl wirtschaftlicher Wirkungen der letzten fünfzig Jahre als auch des Zusammenstosses der erhaltenen Kultur mit einer anderen, repräsentierten von den zugewanderten in Jahren 1945-1947 ethnisch differenzierten Ansiedlern ist.

Übersetzt von Bożena Polak